

ETIKK-KORT

Et verktøy for etikkrefleksjon
i helse- og omsorgstjenestene

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

OM REFLEKSJONSKORTENE

Refleksjonskortene er utviklet av satsningen «Samarbeid om etisk kompetanseheving». Dere vil finne to typer kort: Noen med en påstand eller et begrep som dere kan ha en åpen samtale rundt; hva tenker dere om påstanden eller legger i begrepet? Dere vil også finne korte case med spørsmål knyttet til sekstrinnsmodellen – som hva som er den etiske utfordringen, hvem som er berørte parter, hvilke verdier som står på spill, eller hvilke handlingsalternativer vi har. Casene er hentet fra hverdagen i helse- og omsorgstjenesten – fra både sykehjem, hjemmetjenester, i tjenester til personer med utfordringer innen psykisk helse og rus eller med utviklingshemming. Noen kort handler også om ledelse.

Kortene kan benyttes i mange sammenhenger; både i faglunser, i avdelingsmøter, for nattevakter, i vaktskifter, i tverrfaglige grupper – eller på etikk-café. Finn fram aktuelle kort på forhånd!

Vi håper at kortene vil bidra til:

- En trygg oppstart med etisk refleksjon i avdelingene
- Etisk refleksjon også når vi har liten tid
  - også med bakgrunn i sekstrinnsmodellen
- Å se andres perspektiv
- Forståelse på tvers av kulturer
- Gode samtaler og undring på tvers av gruppa
- Utvikling av etisk kompetanse – praktisk dømmekraft og klokskap: Kompetanse til å identifisere, reflektere og håndtere etiske dilemmaer slik at vi sammen tar kloke vurderinger

Lykke til med gode samtaler og etisk refleksjon i hverdagen!

Påstand
/ Åpen
refleksjon

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

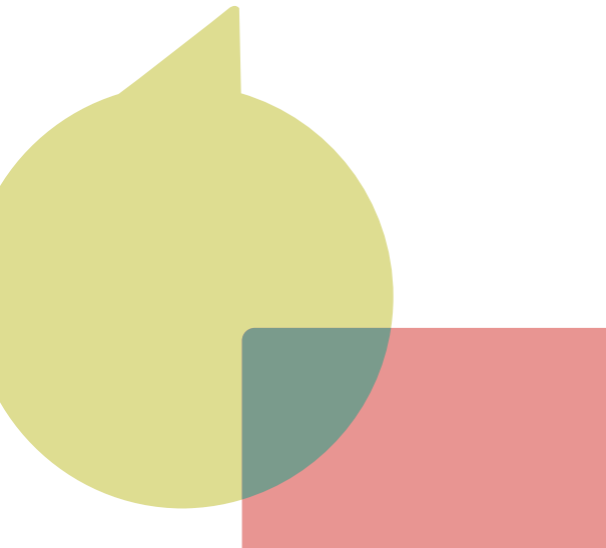
PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«Hva er viktig for deg?»

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«Hvem skal hjelpe hjelperen?»

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Helse- og omsorgstjenesten skal «tilrettelegges med respekt for den enkeltes integritet og verdighet» (jf. Helse- og omsorgstjenesteloven § 1.1.).

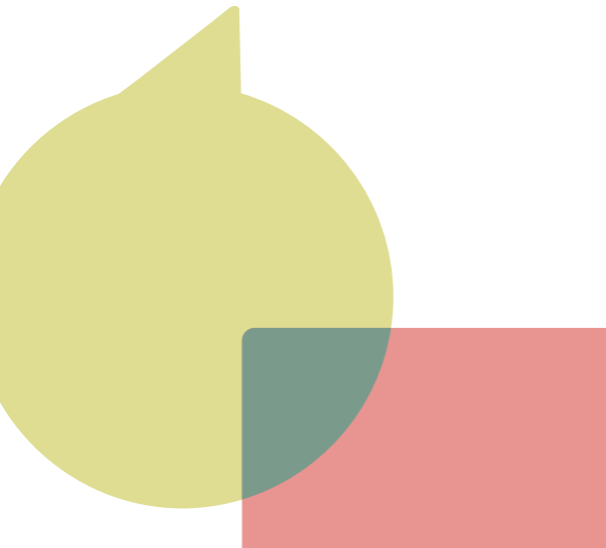
- Hvordan realiserer dere disse grunnverdiene i hverdagen?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«Plikten til å hjelpe må tillegges mer vekt enn menneskets rett til å gå til grunne».

– Drøft denne påstanden.

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«Vi ansatte står i en maktposisjon som gjør at vi bestemmer alt i hverdagen til tjenestemottakerne».

- Drøft denne påstanden.

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

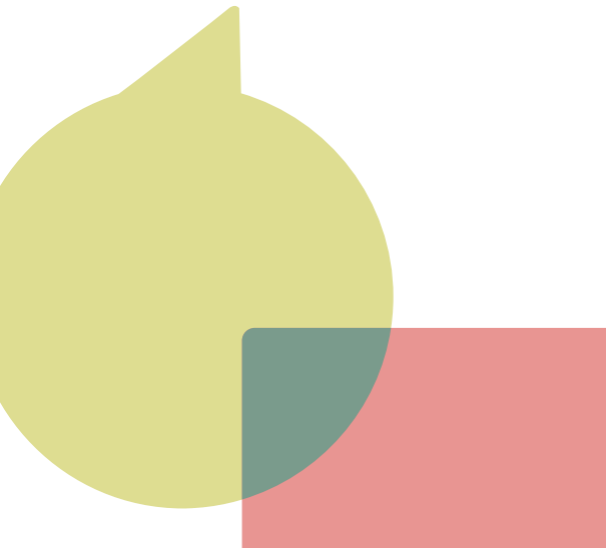
Nevn tre verdier som er viktige for deg.

- Hvorfor er akkurat disse verdiene viktig for deg?
- Hvordan merker tjenestemottaker det?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Hva er omsorg?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Vi som jobber med mennesker, må møte de fleste grunnleggende menneskelige behov og lage rammer som ivaretar disse behovene på en helhetlig måte.

- Hva menes med en plan for helhetlig omsorg?
  - Hvordan kan du hjelpe mennesker til å ha et verdifullt liv til tross for sykdom og funksjonsnedsettelse?
-

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Sosial, psykososial og medisinsk behandling skal bidra til at mennesker med nedsatt funksjonsevne får muligheter til deltagelse i samfunnet på egne premisser.

- Hvordan vil du, som leder, organisere tjenesten slik at den bidrar til at tjenestemottakeren oppnår best mulig funksjons- og mestringsevne, selvstendighet og deltagelse i samfunnet?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Det er utarbeidet aktivitets- og treningsplan som nå skal gjennomføres på din avdeling. Så kommer spørsmålet: «Hva om tjenestemottaker ikke vil delta eller gjøre øvelsene?»

- Hvilke verdier og hensyn er viktige å ivareta når tjenestemottakeren ikke ønsker hjelp?
  - Ranger de tre viktigste verdiene med begrunnelse, og hvordan merkes det i praksis?
-

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Helse- og omsorgstjenesten skal være tilpasset den enkeltes individuelle behov. Når trivsel og verdighet er målet, blir det viktig å spørre: «Hva er viktig for deg akkurat nå»

- Hva er ditt bidrag til at tjenestemottakeren når sine mål?
- Hva er viktig å vite om tjenestemottakeren for å tilpasse tjenesten?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

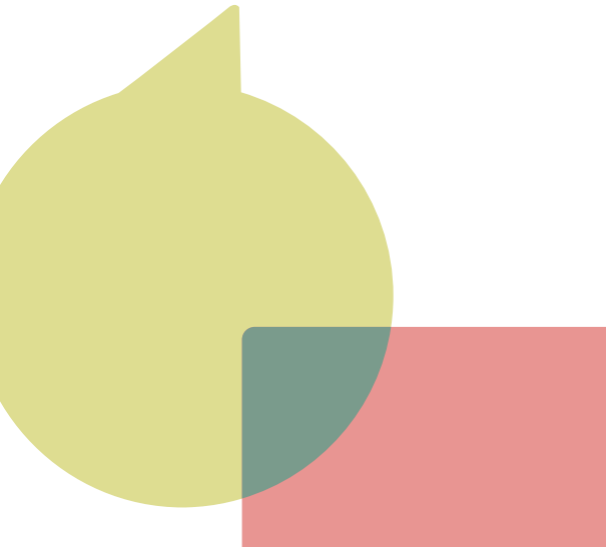
- «Å hjelpe er vel å gjøre noe for en annen?
– ellers føler jeg ikke at jeg har gjort jobben min ...»
- Hvilke tanker gjør du deg om dette utsagnet?
  - Hva kan det handle om? Er det noen skjulte verdier som kommer til uttrykk?
-

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«En ting er å få tjenester for å overleve, noe annet er å få hjelp til å leve hele livet».

– Drøft denne påstanden.

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«Det er lettere å si at en tjenestemottaker ikke har samtykkekompetanse, enn å tilrettelegge for at tjenestemottaker kan samtykke».

- Drøft denne påstanden.
- Hvilken plikt har helsepersonell til dette?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«Tjenestemottakere med sterke pårørende som stiller krav, får bedre tjenester enn andre».

- Drøft denne påstanden.

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Hvilken rolle skal en ansatt i kommunal psykisk helsetjeneste ta når tjenestemottakeren trenger støtte i saker som blir avslått fra andre tjenester i kommunen? Eksempelvis NAV sosialtjeneste, praktisk bistand eller støttekontakt?

– Eller vice versa?

Hvordan kan tjenestene samhandle seg imellom og med tjenestemottakeren?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

En god helse- og omsorgstjeneste er avhengig av å ha kompetente ledere og ansatte.

- Hvilke egenskaper er viktige, i tillegg til formell kompetanse?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Det er behov for mer tilrettelagte tjenester for innvandrerbefolkningen. Det kreves tiltak slik at tjenestene blir likeverdige, ikke bare i lovverk, men også i praksis.

- Hva kan du gjøre for å bidra til dette?
- Hvordan kan vi få medvirkning fra dem det gjelder?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Helsedirektoratet har utarbeidet nasjonale faglige råd for «*tidlig oppdagelse og rask respons ved forverret somatisk tilstand*».

Dette vil kreve praktiske og holdningsmessige endringer. Tjenestene må skifte fokus fra behandling til forebygging.

- Hvordan kan et slik fokus være bra?
- Hvem er det bra for, og hvorfor?
- Hva taler for og mot denne endringen i praksis, og hvilke verdier ligger bak?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

I den kommunale helse- og omsorgstjenesten er det innført prinsipper for prioritering. Vi kan med andre ord ikke velge å ikke prioritere, men vekte ulike kriterier innenfor prioriteringsprinsippet (nytte-, ressurs- og alvorlighetskriteriet) som skal ligge til grunn for beslutningene.

Drøft et eller flere av spørsmålene under som er relevant for dere:

- Hva innebærer dette i praksis når vi ikke får gjort alt som vi tenker er viktig i løpet av hverdagen?
- Hvordan påvirker begrensede ressurser din prioritering som leder?
- Hvilken rolle kan holdninger spille?
- Hvordan kan prioriteringer bidra til tjenester av god kvalitet?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Begrensede ressurser utfordrer både ledelsens og ansattes handlingsrom i hverdagen.

- Hvordan skal tjenesten fordele og disponere helsetilbudene på en rettferdig- og bærekraftig måte?
- Hva bør ligge til grunn for våre prioriteringer i tjenesten, dvs. å velge noe foran noe annet, eller å velge bort noe for å kunne oppnå noe annet?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Det er viktig at helse- og omsorgstjenesten er lærende og nyskapende.

- Hvordan kan den digitale utviklingen hjelpe deg som ansatt til å ta i bruk din kompetanse på en klok og riktig måte?
  - Hvilke nye muligheter eller utfordringer ser du ved en økende digitalisering av omsorgstjenesten?
  - Hva innebærer dette i møte med tjenestemottakerne?
-

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

«Det kan være vanskelig å oppdage somatisk sykdom hos mennesker med alvorlig psykisk lidelse.»

Drøft denne påstanden.

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

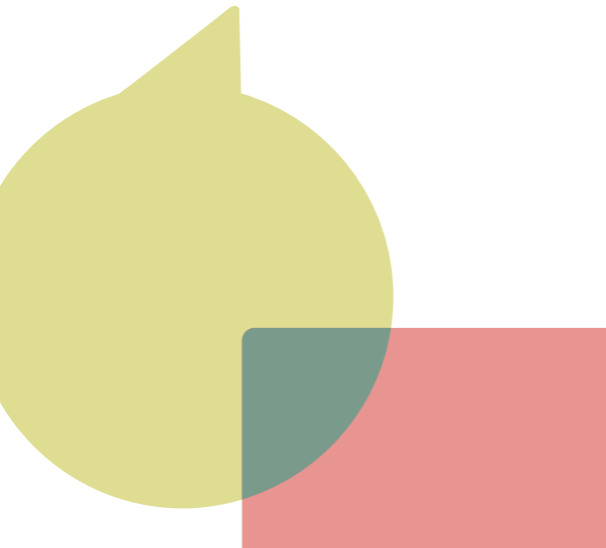
Helse- og omsorgstjenesten står overfor store utfordringer i årene som kommer. Mange vil ha behov for hjelp fra flere tjenesteytere på ulike tjenestenivåer. Dette kan medføre at begrensede ressurser vil sette tjenestene i større prioriteringsutfordringer.

- Hvordan bør begrensede helseressurser fordeles og disponeres på en rettferdig måte?
- Hvordan bruke ressursene der de gjør mest nytte og til de som trenger tilbudet mest?
- Hvilke verdier kan stå på spill?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Reflekter over dilemma:

Retten til selvbestemmelse, kontra
hjelperens meldeplikt om selvmordsfare.

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

En 18 år gammel jente med alvorlig spiseforstyrrelse søker om kommunal psykisk helsehjelp. Eldre mann med alvorlig depresjon har ventet på hjelp fra samme tjeneste i ett halvt år.

- Hvem prioriterer vi?
- Hvilke verdier og prinsipper taler for ulike prioriteringsalternativer?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Spenningen mellom tjenestemottakeres rett til helsehjelp og selvbestemmelse og ansattes rett til vern mot trakassering, diskriminering og rasisme, reiser etiske utfordringer for ledere i helse- og omsorgssektoren.

- Når tjenestemottaker nekter hjelp fra en ansatt som ikke er etnisk norsk, hvordan vil du som leder håndtere hendelser og avveie hensynet til beboernes rett til helsehjelp og selvbestemmelse opp mot ansattes rett til beskyttelse mot trakassering, diskriminering og rasisme?
- Hvilke verdier og prinsipper står på spill?
- Hvilke konsekvenser har ulike løsningsalternativer?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Stortingsmelding 24 «En dag skal vi alle dø, men alle andre dager skal vi leve» oppfordrer til mer åpenhet om døden, også i samfunnet generelt.

- Hva legger du i begrepet åpenhet om døden?
  - Hvordan snakker dere om døden på din jobb?
  - Hvordan kan vårt eget forhold og tanker rundt døden påvirke møter med pasienter nær døden?
-

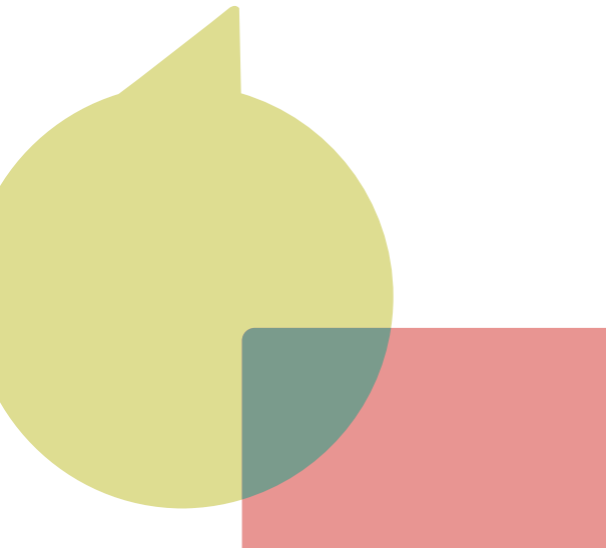
PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Begrepet palliasjon forbindes ofte med livets slutt og døden. Hvordan formidler du og dere til pasientene at dette handler om livet og livskvalitet gjennom et forløp?

- Hvilke pasienter har behov for palliativ omsorg?
  - Hvorfor kan det være vanskelig å snakke om palliasjon tidlig i forløpet?
-

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Hvilke verdier legger du vekt på, og hvorfor, i møte med pasienter i palliativ fase?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Reflekter over følgende:

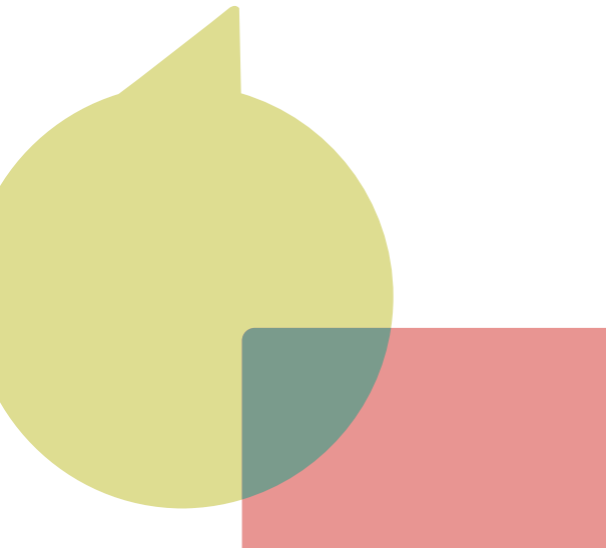
- Bør alle som ønsker få dø hjemme?
- Er dette mulig å få til?

Begrunn hvorfor eller hvorfor ikke.
Hvilke verdier er aktualisert?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Hva betyr verdighet for deg? Hva legger du i et verdig liv og en verdig død?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Til deg som er leder:

Hva betyr høy etisk standard for deg, og hvor er den truet?

Til deg som er medarbeider:

Hva betyr høy etisk standard for deg, og hvor er den truet?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Til deg som er leder:

Hva vil jeg med mitt lederskap, og hvilke verdier legger jeg til grunn for mitt lederskap?

Til deg som er medarbeider:

Hva vil jeg med mitt arbeid som helsepersonell, og hvilke verdier legger jeg til grunn for mitt arbeid?

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Som behandler har jeg tilgang til avdelingens pasientjournaler. Av nysgjerrighet leser jeg i en journal til en jeg kjenner personlig, men ikke har et behandlingsansvar til.

«Min moral er det jeg gjør når ingen andre ser meg».

Drøft med kolleger.

PÅSTAND / ÅPEN REFLEKSJON

Studier viser at etiske dilemmaer fører til høy emosjonell belastning hos mellomlederne. Når det skurrer mellom hva din indre stemme forteller deg er riktig og det du faktisk er satt til å utføre, kan du oppleve emosjonell konflikt.

- Nevn de ulike strategier som du mener er viktige for å håndtere følelsesarbeidet i endringsprosesser.

Case-
drøfting

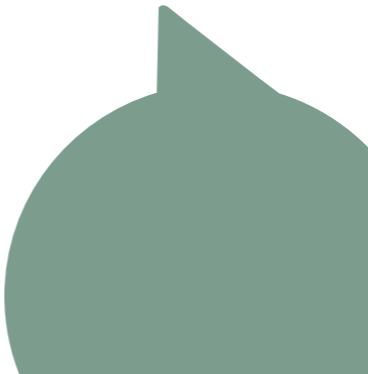

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

CASEDRØFTING

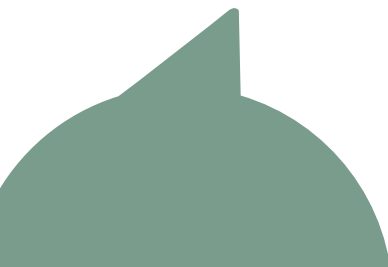
Knut har ALS. Han er lei seg og fortvilet over situasjonen. Han opplever at hans livskvalitet er mer og mer begrenset. Du og han har god kjemi, og en dag ber han deg hjelpe han med å dø.

- Hvilke verdier er aktualisert her og hvordan kan du best håndtere situasjonen?

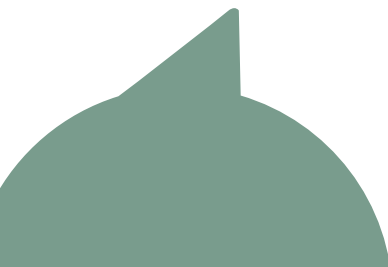
CASEDRØFTING

En innbygger har vært innlagt på sikkerhetspost pga. utøvd vold. Etter utskrivelse oppsøker vedkommende et åpent aktivitetssenter. Det er få ansatte og mange deltagere tilstede.

- Hvem er involverte parter?
  - Hvilke verdier og hensyn aktualiseres, – og for hvem?
  - Hva kan være løsningsalternativer, og hvilke konsekvenser får det enkelte alternativ?
-

CASEDRØFTING

Berit er alvorlig syk. Hun har fått beskjed om at hun har kort forventet levetid. Hun ønsker ikke at døden skal være et tema overfor sønnen Truls på 13 år.

- Hvilke verdier bør vektlegges i denne situasjonen når du har plikt til å respektere Berit sin autonomi, og du på samme tid skal støtte og forberede Truls som pårørende?
  - Hvilke lovverk er aktuelle når det gjelder helsepersonellens plikt og pårørendes rett til ivaretagelse?
-

CASEDRØFTING

En innbygger med psykiske helseplager har mottatt tjenester i tre år og møter opp til alle samtaler alle disse årene. Terapeuten vurderer behandlingen som ferdig, men innbyggeren ønsker ikke å avslutte og mener hen har stort utbytte av samtalene. Problemerne hen kom inn med er løst, men vedkommende opplever at samtalene hjelper veldig og er stabiliserende.

- Hvilke verdier og hensyn står på spill,
– og for hvem?
- Hvilke verdier og prinsipper ivaretas av ulike løsninger?

CASEDRØFTING

- Per har langkommet kreftsykdom og kort forventet levetid. Han har sterke smerter. Han og kona har en sterk religiøs overbevisning, som gjør at de motsetter seg bruk av sterke smertestillende. Du ser at Per sin livskvalitet er påvirket av smerter og at han kunne hatt en mye bedre tid med smertestillende.
  - Hvordan vil du håndtere denne situasjonen, og hvorfor?
-

CASEDRØFTING

Olav, 50 år, var en aktiv mann som trivdes i skog og mark helt til han pådro seg hjerne-skade i en arbeidsulykke. Han har mild kog-nitiv svikt, men pga. epilepsi med hyppige anfall og stor fallfare, har han behov for døgnbasert omsorg og får plass på syke-hjemmet. Samboeren mener det er uverdigg. Hun sier:

«Olav hører ikke hjemme på et sykehjem og har ikke noe felles med de andre beboerne. Pleierne fyker inn og ut uten respekt for privatlivet. Vi kan ikke engang låse døra og ha et normalt samliv der.»

Etter at samboeren har vært på besøk, opplever ansatte at Olav motsetter seg å få den hjelpen han trenger.

- Hvem er de berørte parter?
- Hva er deres syn og interesser?

CASEDRØFTING

Eva er vaktansvarlig på en avdeling på et helse og velferdssenter. Hun jobber sammen med Siri, en nyutdannet sykepleier, og ved vaktstart fordeler de oppgavene og tjenestemottakerne seg imellom. Etter hvert merker Eva at de henger etter både med måltid og stell, og hun kjenner stresset øker. Siri kommer stadig og ber om hjelp til oppgaver Eva forventer at hun burde mestre alene. Eva prøver forsiktig å si at det går litt for sakte hvis de skal komme i mål. Siri svarer krast at hun jobber med oppmerksomhet på hver enkelt tjenestemottaker og at det tar den tiden det tar.

- Hva er den etiske utfordringen?
- Formuler gjerne et spørsmål som starter med ordet «bør».

CASEDRØFTING

Ole har Parkinson og bor på sykehjem. Han er storrøyker, men klarer ikke lenger å holde sigaretten. Han må ha hjelp til å røyke, og blir sint når han ikke får hjelp. Ansatte misliker å sitte med ham når han røyker, – de syns også det er pinlig når det kommer besøkende og ser at de ansatte bruker tid på dette. Det argumenteres også med retten til et røykfritt arbeidsmiljø.

- Hvem er de berørte parter?
- Holdningene våre påvirker hvordan vi snakker, men kan også språket påvirke holdningene?
- Hvilke skjulte verdier kan tenkes å ligge bak beskrivelsen av denne situasjonen? Skjulte verdier handler om følelser, frykt, fordommer, kultur, ting om vekker ubehag, ting vi vil unngå osv.

CASEDRØFTING

Josefine har hatt slag. Hun har ligget i vegetativ tilstand siden hun var 35 år. Nå er hun snart 51 år, og for utenom noen få lungebetennelser som er behandlet med antibiotika, har hun holdt seg stabil. Hun får sondeernæring og puster uten hjelp, men gir ingen form for respons eller kontakt. Josefines mor er på besøk flere ganger i uken. En dag begynner mor å gråte når du kobler til sondeernæringen. «Ikke visste vi at hun skulle bli liggende slik så lenge. Se på henne! Hun har ikke muligheten til å sulte seg selv i hjel en gang. Skal jeg virkelig måtte dø før henne?»

- Hvem er de berørte partene, hvordan er de berørt, hva står på spill for hvem?
- Hvilke verdier, prinsipper og lovverk aktualiseres?

CASEDRØFTING

Ole er en 80 år gammel mann med frem-skreden Alzheimer, og har nå fått en alvorlig lungebetennelse. Han har vært på avdelingen flere år. Personalet kjenner både Ole og sønnen, som er innom nesten daglig. Ole har lenge ytret ønsker om å dø. Sykepleier og lege drøfter tilstanden, og blir enige om å gi antibiotika så lenge han kan ta tabletter. Ole slutter etter hvert å spise og drikke, og medisinene seponeres. Når sønnen oppdager det, blir han rasende og skjeller ut hele avdelingen før han kontakter legen. Neste dag ringer legen og sier at Ole skal settes på antibiotika intravenøst.

- Hvem er de berørte parter og hva er deres syn og interesser?
- Foreligger det en kollisjon mellom hensyn, verdier og prinsipper? I så fall; hvilke?

CASEDRØFTING

Amina kommer inn til Jonas for å ta morgenstell. Når han ber henne ta frem brillene fra nattbordskuffen, ser Amina at det ligger et titalls livsnødvendige tabletter der. Jonas får til vanlig utdelt medisiner sine og administrerer inntak selv. Amina spør Jonas om hvorfor han ikke har tatt medisinen sin som han trenger for å holde seg frisk. Jonas svarer at han ikke tror på den medisinske behandlingen, men stoler på at Gud vil ta vare på ham.

– Bør Amina slå seg til ro med at Jonas velger dette selv?

Drøft dette ut fra de etiske prinsippene «autonomi, ikke skade og velgjørenhet».

CASEDRØFTING

Frida bor i egen leilighet og er vant til å klare det meste selv. Etter et fall fikk hun et stygt sår som ikke vil gro, og hjemmesykepleien har jevnlig vært inne for å utføre sårstell. De ansatte ser imidlertid at Frida har behov for mer hjelp og pleie.

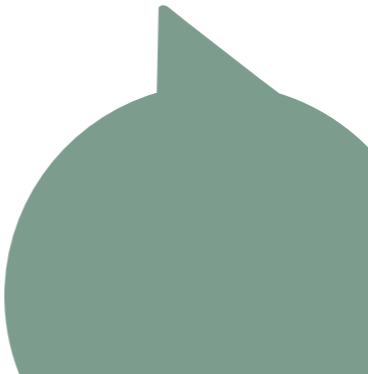
En dag sitter hun i sofaen og gråter, full av avføring. De prøver å tilby henne hjelp, men da blir Frida rasende og kaster dem ut. «Jeg er ikke en idiot, det er mitt valg om jeg vil ha hjelp eller ikke! Jeg klarer meg selv!» roper hun etter dem.

- Hva står på spill for Frida?
- Hva står på spill for helsepersonellet?

CASEDRØFTING

Astrid (85) er enke og bor alene hjemme. Hun klarer seg selv for det meste. Hjemmesykepleien kommer innom daglig, og gir henne medisiner. Da har hun ofte dekket bordet og vil at de skal drikke kaffe med henne. Ansatte mener at Astrid er en kandidat til å prøve elektronisk medisindispenser, men Astrid ønsker ikke dette.

– Hva er den etiske utfordringen?

CASEDRØFTING

Du er avdelingsleder, og en av de ansatte «skriver av seg» frustrasjon over travle arbeidsdager på Facebook.

I sine innlegg spør hun «hvor blir det av verdigheten for brukerne, og ikke minst faglig stolthet for de ansatte?», i det hun beskriver som en «stadig mer travel tjeneste».

- Hvem er involverte parter i en slik situasjon?
- Hvilke verdier står på spill, – og for hvem?
- Hvilke handlingsalternativer har du som leder, og hva er konsekvensene av ulike valg?

CASEDRØFTING

Per Hansen er 70 år, bor i omsorgsbolig og er samtykkekompetent. Han benytter elektrisk rullestol når han skal ut. På grunn av flere uhell er det vurdert at han trenger en rullestol med ledsagerstyring. Han samtykker derimot ikke til dette. Han føler at friheten da blir tatt fra ham.

Pårørende og personalet mener det er ufor-svarlig å la ham kjøre alene ute. Han kan være fare for seg selv og andre. Når han vil ut, har ikke boligen nok personal til å følge ham. Pårørende har heller ikke mulighet akkurat når han selv vil.

- Hvilke verdier og hensyn er viktige å ivareta for de berørte partene?

CASEDRØFTING

Du er virksomhetsleder i en kommunal helse- og omsorgstjeneste.

Kommunen er inne i en prosess knyttet til innsparing, for å kunne holde budsjett.

Alle virksomhetslederne har fått i oppdrag å drøfte utfordringene med sine avdelingsledere, og sammen se på mulige områder for innsparinger.

Virksomheten har i lang tid vært preget at høyt sykefravær, slitenhet og sviktende motivasjon blant ansatte. Mangel på fagutdannet personell er også en utfordring, særlig knyttet til sykefravær og mangel på faglærte vikarer.

- Hvem er involvert, og hvilke hensyn er viktige for de ulike partene?
- Foreligger det en eller flere verdikonflikter? I tilfelle: hvilke verdier står i konflikt med hverandre?

CASEDRØFTING

Kari er 75 år og bor i en omsorgsbolig grunnet funksjonssvikt knyttet til langvarig og alvorlig bipolar lidelse. Hun blir fort dårlig hvis hun får for mye stimuli eller må forholde seg til valgsituasjoner og endringer. I omsorgsboligen har hun et godt og stabilt miljø, men nå har hun blitt betydelig mer pleietrengende og har behov for tettere medisinsk og helsefaglig oppfølging. Det er aktuelt å overflytte henne til somatisk langtidsavdeling på sykehjem, men enkelte av personalet er bekymret for hva en slik endring vil bety for hennes livskvalitet.

- Hvem er berørt, og hva er deres interesser?
- Hvilke verdier står på spill for de ulike berørte partene?
- Kan det være noen skjulte verdier som gjør seg gjeldende?

CASEDRØFTING

En tjenestemottaker brøt forbudet mot rusing i et bemannet botiltak for rusavhengige. Ifølge reglene skal det føre til bortvisning. Hun angret veldig, og gråt og tryglet om å få bli. Miljøarbeider Anne har grunn til å tro at bortvisning vil føre tjenestemottakeren ut i et uverdigg kaos med enda mer rus, vold og overgrep. Reglement og rutiner er veldig tydelige med nulltoleranse for rusing på huset. Anne syns synd på tjenestemottakeren og ønsker å la hensynet til tjenestemottaker gå foran hensyn til reglene. Hun er imidlertid redd for at ledelsen skal få vite at hun bryter reglene.

- Hva er åpne og skjulte verdier i denne situasjonen?

CASEDRØFTING

Børge er 20 år. Han bor i et bofellesskap med flere andre naboer, som alle har lett utviklingshemming. Børge har fått en omgangskrets som er kjent for å ruse seg og drive hærverk på nattestid. Sist helg kontaktet politiet boligen og de pårørende. Børge hadde da vært med på å knuse bilruter på en parkeringsplass.

Pårørende gikk til den lokale avisa, og det ble et stort oppslag med bilde av boligen. I artikkelen står det at de flere ganger har pålagt boligen nekte Børge å gå ut etter kl. 22, men at de ansatte ikke gjør jobben sin. Etter dette er det ingen nattevakter som ønsker å ha ansvar for Børge på natt.

- Hvem er de involverte parter?
- Hvilke verdier og lovverk står på spill?

CASEDRØFTING

I et bofellesskap har det flyttet inn en ny tjenestemottaker som krever mer tid og ressurser enn den forrige tjenestemottakeren. Det følger ikke mer ressurser med den nye tjenestemottakeren, – det er forventet samme bemanning.

Dette vil gå ut over fritidstilbudet til de andre som bor der. Personalet vil informere de pårørende om dette, men leder mener de ikke har rett på denne informasjonen.

En dag kommer en pårørende og spør hvorfor sønnen ikke hadde vært på den ukentlige fotballkampen, hvor han har gått hver uke i mange år.

- Hva er den etiske utfordringen?
- Hvem er berørt, og hva står på spill for hvem?

CASEDRØFTING

Det er julekonsert med en kjent gruppe i kulturhuset. En medarbeider fra avlastningstjenesten har med seg to jenter med utviklingshemming på denne konserten.

Midt i konserten begynner den ene jenta å lage høye lyder. For henne er det tegn på at hun koser seg. Folk begynner å kikke og vise misnøye med at de blir forstyrret.

Den ansatte mener at de må godta at jenta oppfører seg annerledes. Hun har like stor rett til å være på konsert som andre.

- Hvem er berørt, og hva er deres interesser?
- Hvilke verdier mener dere blir aktualisert eller utfordret?
- Hvilke skjulte verdier kan tenkes å påvirke håndteringen av denne situasjonen?
Skjulte verdier handler om vaner, kultur, følelser, ubehag, ting vi helst vil unngå osv.

CASEDRØFTING

Liva er en jente med funksjonshemming som nylig har fått tildelt elektrisk rullestol. Det er et stort framskritt for livskvalitet, selvstendighet, sosial deltakelse. Hun gjør framskritt og skal for første gang bruke rullestolen på et avlastningstilbud. Her skjer det imidlertid et uhell, da Liva skubber inn i et bord slik at noen glass faller på golvet og knuser. Noen andre barn blir skremt, og personalet er redd for at flere uhell kan skje. De mener derfor at Liva ikke bør få bruke denne stolen. Ergoterapeut Anne er i ansvarsgruppen for Liva. Hun ser det som et rent uhell og mener de må følge planen som er lagt.

- Hvem er de berørte partene?
- Hvordan er de berørt? Hva er deres interesser?
- Hva står på spill for hvem?

CASEDRØFTING

Etter en intern utlysning har din tidligere kollega tatt over rollen som avdelingsleder med både fag og personalansvar. Dette skaper misnøye og baksnakking blant flere som anså seg selv som mer kvalifisert til jobben, men som ikke søkte. Enkelte ansatte er ikke lojale mot avgjørelser som tas, noe som igjen går utover tjenestene til tjenestemottakerne.

- Hvilke verdier aktualiseres og utfordres her?

CASEDRØFTING

Mellomlederne opplever rollekonflikter når de sitter på informasjon som de vet vil få store konsekvenser for ansatte, for eksempel når tjenesten må nedskalere, legge ned avdelinger eller si opp folk for å effektivisere eller spare penger.

- Hvordan ivareta faglige kvalitet, samtidig med at de økonomiske rammene følges?
- Hvordan formidler du som leder slik informasjon?
- Hvordan kan du som leder ivareta de ansatte, samtidig som du er lojal mot overordnede beslutninger?